ПрАТ «ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»
Навчально-науковий інститут права та безпеки ім. Володимира Великого

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

XI Міжнародної науково-практичної конференції

«Розвиток української держави в умовах активізації євроінтеграційних процесів»

08 травня 2026 р.

м. Київ

Бороздєнко А.А.
Здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Навчально-наукового інституту права та безпеки ім. князя Володими
ра Великого ПрАТ ВНЗ МАУП
Науковий керівник:
Меджбель В.І.
Кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри цивільно-правових дисциплін,
господарського, трудового та міжнародного права
Навчально-наукового інституту права та
безпеки ім. князя Володимира Великого ПрАТ ВНЗ МАУП

Загальний суд єс та спеціалізовані судові палати: правова природа, структура та юрисдикція

Судова система Європейського Союзу є унікальним правовим феноменом, що не має прямих аналогів у міжнародному праві. Вона покликана забезпечити однакове тлумачення та застосування права ЄС на всій території Союзу, захист прав приватних осіб, а також контроль за законністю дій інститутів та органів ЄС. Центральне місце в цій системі посідає Суд справедливості Європейського Союзу, до складу якого входять Суд, Загальний суд та спеціалізовані судові палати. Реформування судової системи ЄС, здійснене Лісабонським договором 2007 року, суттєво змінило архітектуру судочинства, зокрема запровадило нові механізми розподілу юрисдикції між ланками судової системи. [3, с. 214]

Актуальність дослідження зумовлена тим, що розуміння структури та компетенції Загального суду і спеціалізованих судових палат є необхідним для ефективного захисту прав фізичних та юридичних осіб у спорах із інститутами ЄС. Для України, яка здійснює євроінтеграційний курс, вивчення досвіду судочинства ЄС має особливе практичне значення.

Метою даного дослідження є аналіз правової природи, організаційної структури, юрисдикції та функцій Загального суду ЄС і спеціалізованих судових палат, а також виявлення проблемних аспектів їх діяльності в контексті сучасного розвитку права Євросоюзу.

Загальний суд (до 2009 року - Суд першої інстанції) був заснований у 1988 році на підставі Єдиного європейського акта з метою розвантаження Суду справедливості та наближення судового захисту до фізичних і юридичних осіб. Лісабонський договір 2007 року офіційно перейменував цей орган і закріпив його статус як повноцінної ланки судової системи ЄС. Згідно зі статтею 19 Договору про Європейський

Союз та статтями 254-257 Договору про функціонування ЄС (ДФЄС), Загальний суд є судовим органом першої інстанції для більшості категорій справ за участю приватних осіб. [1]

До складу Загального суду входять щонайменше по одному судді від кожної держави-члена ЄС, а після реформи 2015-2019 років їх кількість була збільшена до двох суддів від кожної держави, що становить 54 судді. Судді призначаються за спільною згодою урядів держав-членів строком на шість років з можливістю поновлення повноважень. Загальний суд засідає у складі палат з трьох або п'яти суддів, а у виняткових випадках - у розширеному складі або як одноособовий суддя. Голова Загального суду обирається суддями зі свого складу строком на три роки. [4, с. 87]

Юрисдикція Загального суду охоплює широке коло справ. По-перше, це прямі позови фізичних і юридичних осіб проти актів інститутів, органів та установ ЄС відповідно до статті 263 ДФЄС (позови про скасування). По-друге, позови про відшкодування позадоговірної шкоди, завданої інститутами або службовцями ЄС (стаття 268 ДФЄС). По-третє, спори, що виникають із договорів, укладених ЄС, якщо таку юрисдикцію передбачено арбітражним застереженням. По-четверте, Загальний суд розглядає справи у галузі інтелектуальної власності - апеляції на рішення Відомства ЄС з інтелектуальної власності (EUIPO). [5, с. 312]

Особливим аспектом діяльності Загального суду є його роль як суду апеляційної інстанції стосовно рішень спеціалізованих судових палат. Рішення Загального суду, у свою чергу, можуть бути оскаржені до Суду справедливості в порядку касаційного перегляду, але виключно з питань права, а не факту. Така триступенева структура забезпечує баланс між доступністю правосуддя та однаковим застосуванням права ЄС. Водночас обмеження касаційного перегляду лише питаннями права спрямоване на запобігання перевантаженню Суду справедливості. [4, с. 102]

Спеціалізовані судові палати (до Лісабонського договору - судові палати) є третьою ланкою судової системи ЄС. Відповідно до статті 257 ДФЄС, Європейський Парламент і Рада за звичайною законодавчою процедурою можуть засновувати спеціалізовані суди для розгляду в першій інстанції певних категорій позовів у конкретних галузях. Ідея спеціалізації судочинства ґрунтується на потребі у фаховому розгляді технічно складних справ - насамперед тих, що стосуються трудових відносин службовців ЄС та питань інтелектуальної власності. [6, с. 45]

Єдиним спеціалізованим судом, що реально функціонував у системі ЄС, є Трибунал цивільної служби ЄС, заснований у 2004 році і що діяв до 2016 року. Він розглядав спори між Союзом та його службов-

цями щодо умов праці, оплати, дисциплінарних санкцій, пенсій та інших питань, пов'язаних із проходженням служби. Трибунал складався з семи суддів і у 2016 році був ліквідований у ході реформи, що передбачала поступове розширення складу Загального суду. Компетенція Трибуналу цивільної служби з цього часу перейшла до Загального суду. [7, с. 198]

Концепція спеціалізованих судових палат не є остаточно вичерпаною. У доктрині права ЄС активно обговорюється можливість створення нових спеціалізованих трибуналів, зокрема у сфері патентного права у зв'язку із запровадженням Єдиного патентного суду, а також у галузі конкурентного права та банківського регулювання. Запровадження Єдиного патентного суду у 2023 році, хоч і не є органом ЄС у вузькому сенсі, демонструє тенденцію до поглиблення спеціалізації у судовому захисті прав інтелектуальної власності. [5, с. 344]

Реформа Загального суду 2015-2019 років стала найбільш масштабним перетворенням у його історії. Вона здійснювалась у три етапи і передбачала збільшення кількості суддів від 27 до 54. Основною метою реформи було скорочення тривалості розгляду справ, яка на той момент досягала в середньому 3-4 роки, що суперечило принципу розумного строку судочинства. Одночасно зі збільшенням складу Загального суду був скасований Трибунал цивільної служби ЄС, а його справи передані до Загального суду. Реформа також удосконалила внутрішній розподіл справ між палатами та ввела механізм пріоритетного розгляду окремих категорій. [2]

Попри проведені реформи, у діяльності Загального суду та системи спеціалізованих палат залишаються проблемні аспекти. По-перше, тривалість судочинства продовжує викликати занепокоєння: навіть після збільшення складу середній строк розгляду справи у сфері інтелектуальної власності становить близько двох років. По-друге, постає питання доступності правосуддя для малого та середнього бізнесу, адже судові витрати у провадженнях перед Загальним судом можуть бути значними. По-третє, виникають доктринальні дискусії щодо меж перегляду Судом справедливості рішень Загального суду, особливо у справах з оцінкою складних економічних питань. [6, с. 79]

Висновки: Проведений аналіз дозволяє зробити висновок, що Загальний суд та спеціалізовані судові палати є органічними елементами судової системи ЄС, що забезпечують ефективний захист прав приватних осіб у спорах із інститутами та органами Союзу.

Загальний суд, сформований як суд першої інстанції для прямих позовів, є ключовим механізмом судового контролю за законністю ак-

тів ЄС. Реформа 2015-2019 років суттєво підвищила його інституційну спроможність та сприяла скороченню строків розгляду справ.

Спеціалізовані судові палати як інститут, попри незначну практичну реалізацію (єдиним прикладом є Трибунал цивільної служби), залишають широкі правові можливості для подальшої диференціації судочинства в ЄС відповідно до потреб розвитку права Союзу.

Тристанційна архітектура судової системи ЄС - спеціалізовані палати, Загальний суд, Суд справедливості - відображає прагнення до балансу між спеціалізацією, доступністю правосуддя та однаковістю застосування права на всьому просторі Союзу.

Список використаних джерел:

1. Договір про функціонування Європейського Союзу (ДФЄС), консолідована версія 2016 р. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/UK/TXT/?uri=CELEX:12016E/TXT

2. Регламент ЄС № 2015/2422 про збільшення складу Загального суду. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32015R2422

3. Муравйов В. І. Право Європейського Союзу. Київ : Ін Юре, 2021. 512 с.

4. Петров Р. А., Прімаченко І. В. Суд Європейського Союзу: організація та юрисдикція. Київ : Академія, 2020. 248 с.

5. Lenaerts K., Maselis I., Gutman K. EU Procedural Law. Oxford : Oxford University Press, 2022. 896 p.

6. Пашковська Т. В. Судова система Євросоюзу в умовах реформування. Харків : Право, 2023. 196 с.

7. Кохан Н. В. Трибунал цивільної служби ЄС: становлення та ліквідація. Юридичний вісник України. 2019. № 3. С. 195–204.